

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף כח.

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה נח

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

ליקוטי

נב נג נד נה נו נז נח נט

מוהר"ן תנינא

כח.

תורה אור
תורה נה
ישעיהו סד (ג) ופעולם לא
שמעו לא האוינו עין לא
ראתה אלהים וולתף יצשה
לקטפה לו:
תורה נו
תהלים עג (כו) קלה שארי
ולבגי צור לבגי וחקקי
אלהים לעולם:
שמות לג (כא) ויאמר ידוד
דבה מקום אתי ונצבתי על
הצור:
תורה נז
תהלים כט (י) יקוק לפבול
שבו וישב יקוק מלך לעולם:
(יא) יקוק עז לעמו יפו יקוק
יברך את עמו בשלום:
תורה נח
בראשית כד (א) ואברהם יקון
בא בנים וידוד ברוך את
אברהם בכל:

קשיות על הש"י כמו כן בהכרח שיהי' קשה קשיות על הצדיק כי הוא מתדמה אליו ית' :

ובענין הקשיות שקשה על הש"י מרגלא בפומי' לומר, אדרבא, כך ראוי להיות דייקא "שיהי' קשיות על הש"י, וכך נאה ויפה לו ית' לפי גדולתו ורוממותו. כי מעוצם גדולתו ורוממותו שהוא מרום מאד מדעתינו, ע"כ בוודאי א"א שנבין ונשיג בשכלינו הנהגתו ית' [2]. וע"כ בהכרח שיהיו עליו ית' קשיות, כי כך נאה ויפה להבורא ית' שיהי' מרום ונשא מדעתינו, שעייז קשה הקשיות כנ"ל, ואם הי' הנהגתו כפי חיוב דעתנו א"כ הי' ח"ו דעתו כדעתינו [3]:

נג [7] גודל יקרת המחשבה נודע לי עתה. כי המחשבה יקרה מאד מאד, שנעשה ממנה דברים שלימים ממש שיש להם קיום כל הימים שיתקיימו העולמות, כל זמן אשר הש"י וכו' וכו' [7]. והכמה יקר יותר, כי מחשבה הוא שעולה על מחשבתו לבד, והכמה הוא שבונה בהכמתו בנינים בשכלו והוא יקר מאד, ועיקר הדבר שיהי' באמת. ואפי' פשט שמחדשין הוא ג"כ דבר גדול מאד, וצריך ג"כ שיהי' באמת. וגם להיפך כשהוא בלא אמת נעשה ממנה ג"כ דברים להיפך [4]:

נד [1] הבחירה ביד האדם לעשות כרצונו. ואפי' כל הדברים הכל ביד האיש הישראלי להתנהג הכל כרצונו כבחירתו. כי ביד ישראל יש בחירה בידם על כל דבר שבעולם [7]. כי אצל אחרים יש דברים שהם מוכרחים בהם [2], אבל אצל איש הישראלי כל דבר ודבר שהוא עושה כגון לנסוע לאיזה מקום וכיוצא, יש בו עבודה [1] וע"כ יש לו בחירה על הכל [8]:

נה [2] רווח העוה"ז אין לשער, דהיינו מה שהאדם יכול להרויח בזה העולם, ואין צריך על זה הוצאות משלו שקורין "תאוויש לאג) רק ממה שהכין לפניו הבורא ית' יכול להרחיב ידו ולהרויח הרבה מאד. עין לא ראתה וכו' [7]:

נו [10] כשיש להאדם לב איך"ש שייך אצלו מקום כלל, כי אדרבא הוא מקומו של עולם וכו' כי האלקות הוא בלב כ"ש (תהלים עג) **צור לבני**. [1] ואצל הש"י נאמר (שמות לג) **הנה מקום אתי** שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו [7]. נמצא מי שיש לו לב ישראלי אין ראוי לו לומר שמקום זה אין טוב לפניו, כי אין שייך אצלו מקום כלל, כי אדרבא הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו כנ"ל [2]:

נז [2] דע כשצדיק גדול אמיתי מגלה תורה חידושים נפלאים ונוראים הוא טובה להקטנים במעלה שעייז נתגדל הקטן במעלה שהכל רצים ובאים אליו וגם בהס"א נתגדל אחד עייז כמו שמצינו בכלעם כשנתן השם יתברך את התורה לישראל באו כל האומות לבלעם (כשארז"ל זכחים קמו). נמצא שעייז נתנית התורה לישראל נתגדל בלעם ובאו אליו כל העולם והוא

עמד עצמו על איזה פסוק ואמר להם תורה. כי אז כשבאו אליו שאלו אותו מה ששאלו **ח' למבול ישב** [22] והוא עמד על פסוק והשיב להם **ח' עוז וכו'** [22]. וכן בישראל בעצמן שהם בקדושה ואינם באים ח"ו לבלעם וכיוצא בו. אך כשצדיק גדול אמיתי מגלה חידושים ונעשה רעש גדול שזה מגלה חידושים נוראים כאלו, אזי כולם מתקבצים ובאים לאיזה קטן במעלה, ונאספים אצלו לשמוע ממנו, מחמת הרעש שנעשה עייז החידושים שמגלה הצדיק הגדול, והוא עומד עצמו על איזה פסוק ואומר להם מה שאומר :

נח [27] יש"ה בני אדם שאומרים שכשהצדיק גדול במעלה מחמת גדולתו אינו יכול להשגיח ולהסתכל על בני העולם כי הוא רחוק מהעולם. ובאמת אינו כן [2], כי אדרבא כשהצדיק גדול מאד הוא יכול להשגיח ולהסתכל יותר על העולם. וכמו שמצינו ברכב יוחנן בן זכאי שבוודאי היה גדול במעלה מאד מאד יותר ויותר הרבה מהצדיקים שבזמן הזה, ואעפ"כ אמר אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר (כלים פ' יז [12]). נמצא שריב"ז היה בקי כ"כ בתוך העולם עד שהיה מתיירא לומר דברי תורה שלא ילמדו ממנו הרמאים. הרי שהיה בקי מאד בהעולם, עד שאדרבא היה מתיירא פן ילמדו ממנו רמאות, כי באמת כל מה שהצדיק גדול ביותר יכול להשגיח ולהסתכל בעולם יותר, כי הלא הש"י הוא מרום ומנושא מאד מאד מן העולם ואף על פי כן הוא משגיח בהשגחה פרטיות"ה על כל העולם. כי באמת מי שהוא יש אזי אינו יכול להיות בכל מקום בבת אחת כי מה שהוא ישות"ס כשהוא עומד כאן אינו כאן, כגון כשהוא באיזה עבודת ח' אינו יכול להסתכל בעולם. אבל מי שהוא **אין**, אין מקום שלא יהיה שם, כי אין לו מקום כלל. וע"כ כל מה שהצדיק נכלל יותר באין, הוא יכול להשגיח ולהסתכל בעולם ביותר כי אין שייך לומר עליו שהוא במקום גבוה ורחוק מהעולם כי אין לו מקום כלל וכמו שמוכח בדברינו [2] בשם המגיד על הרוצה להחכים ידרים וכו' ע"ש :

נט [24] יש זריו ונשכר זריו ונפסד ועין פסחים נא). כי דע כי מצוה גוררת מצוה [27], נמצא שהמצוה גוררת את חבירתה ובוודאי יש איזה בחי' בין המצות מה שהוא בין מצוה למצוה [27] שהוא מקשר מצוה אחת לחבירתה, אשר על ידי זה, המצוות נגדרים אחת אחר חבירתה. ובאמת זאת החכי' בעצמה היינו מה שהוא בין המצוות כנ"ל זאת החכי' היא ג"כ יקרה מאד. ועל כן מי שהוא צדיק מנעוריו והולך בדרך הישר מימיו מדרגא לדרגא כמו שכתוב באברהם (בראשית כד) **ואברהם זקן בא בימים** שאברהם בא לדרגא שלו על ידי הימים כמוכח בוורה (חיי שרה ד' קכט ע"א) כי בן ג' שנים הכיר את בוראו (נדרים לב), והי' הולך תמיד מדרגא לדרגא. ומי שהוא בבחי' זו, הוא מפסיד על ידי הזריזות, כי

* בכל המהדורות שיהי', ובמנוקדים פתחו- שיהיו

² עיין שיחות הר"ן אות קיח. עיין חת"ם סד"ח ובהשקפות פסוקים קונטרס התלמוד נראה שגיחה זו שייכת לספר

³ כמאמר ההבט אליו ידעתי הייתי ספר העיקרים מאמר ב סוף קטע ל' ודרשות הר"ן דרוש רביעי. ועיין לעיל תורה נג ה' דברים נבדל דעתו מדעתנו ועיין חיי מוהר"ן כד ועיין שיש"ק ח"ו סימן רך. ועיין ספר הכוזרי - מאמר חמישי אות כא כי אלו יכלנו להשיג את אמתו היה זה מעיד על חסרון שלמות בו. ועיין לעיל ח"א תורה כא אות יא

⁴ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

⁵ עיין לק"ע מחשבות אות יז

⁶ עיין הקדמת הוזהר דף ד: ה. ותורה זו

⁷ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

⁸ עיין וזהר תוריע דף מז. ד"ה א"ר יצחק

⁹ עיין אור יקר להרמ"ק על הוזהר פרשת וישב שער ח' סימן ד' כרך ו' עמ' עא טור ב'. גם עיין (משלי כא א') לב מלך ביד ה', וכתוב (ישעיהו י' ה') אשור שבת אפי', (ונו ילכו הטוב קטן כי אין לו נשמה ויפלה ממנו) כחיתו לטוב קטנה ולבדיל לזמן קטנה לאת הלה"ק בחיתו לרע קטנה כי אין מתנה לנשמת ישראל עכו (עיין חוללות יצחק בראשית כ טו) ובספרי חז"ל חזק חזק כדכ פשוט שאין לנו בחירה

¹⁰ עיין לעיל תורה נד ח"א אות ג'

¹¹ ועיין לקטן תורה קי תנינא

¹² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹³ נמצא כבר בדפוס

¹⁴ ישעיהו סד ג'

¹⁵ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹⁶ בדפוס ובתקופה ותולדו- אין ומתולדו- אין

¹⁷ עיין תורה מט אות א'

¹⁸ * בפרש"י שם ובראשית רבה סח ט' [שמות רבה מה ו, וספר היצירה (גרסת השלם ניו יורק תשמג) פ"ד מ"ב וזהר ח"ב דף רמב. ותקוני זוהר דף פא: ועיין תורה א תנינא אות יד]

¹⁹ עיין שיחות הר"ן סימן קלט ושיש"ק ח"ב סימן רמב

²⁰ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

²¹ נוסף בתקפא. בתרל"ד קט

²² תהלים כט א'

²³ שם בפסוק הסמוך

²⁴ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

²⁵ בתקפא מנוקד - יש

²⁶ עיין פ"י רבנו יונה על משלי כא יב משכיל צדיק לבית רשע

²⁷ * משנה טו [ועיין ב"ב פט: וסנהדרין קט. ד"ה דרש ר' יוסי]

²⁸ בכל המהדורות - פרסיות

²⁹ בתקפא. יש ת, בתרל"ד - ישיח, מתולדו - ישות

³⁰ * בלקוטי קאמ, תורה קטב [ובסוף תורה עט בהשקפה]

³¹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

³² * אבות פרק ד'

³³ עיין לעיל תורה כב אות ט'

מאמר הצדיק הגדול הוא בשמים ובארץ

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

כל מה שהצדיק גדול במעלה יותר, הוא יכול להשיג יותר על העולם. ולא כמו שטועין קצת בני אדם, שאומרים שמחמת גדולת הצדיק הוא רחוק מן העולם: (לק"ע צדיק קד)
לעיל תורה נו תנינא דיבר על שאין העולם מקומו אלא הוא מקומו של עולם, וכך גם מי שיש לו לב ישראלי שאור להביותו לה' ית' עד א"ס. ובאן מבאר שמי שהוא אין דהיינו צדיק אמיתי גדול יכול כאחת שתהיה מחשבתו בעליונים ביותר ובתחתונים המגושמים ביותר/2.

שיחות

חיי נפש (רבי גדליה קניג זצ"ל) אות נא) ועיין בעשרה מאמרות להרמ"ע ז"ל מפאנו במאמר אם כל חי ח"א סי' כ"ט שכתב וז"ל והוא טעם קשירת כתרין מן התפלות שנתייחסה באגדה לשר הפנים וכו' ונקרא הקושר שר הפנים כי הוא מרבה המשרה כשיעור הפנים המתפללים, יש מי שאינו יודע להתפלל אלא במדת הנפש ושר אחד קושר כתרין מכל התפלות כגון זו סנדלפון שמו, ואחרים במדת הרוח ולהם שר אחד גדול מן הראשון וכו' ועל הנשמה ושושביניה המתפללים וכו' ולהם שר גדול נורא מאד הוא המלאך הגואל שזכר יעקב אשר לא יגורו רע וכו', ובסי' למ"ד ובתאר שר הפנים וכו' והוא המכוון לרבי חייא רבה וכו' אמר שזה היה עיקר כוונתו להבחין אם היה גובר בתפלתו הדבור או המחשבה והכוונה הנכונה וכו' ורבי בון הוה מני דימוסיא וכו' (הן הדרכים והמסילות שהתפלה הולכת בהן למעלה כדאיתא בזוהר פ' ויקהל, יד יהודה), ושמאל מני אפרוחים אלו כתות המלאכים המעלים אותה בכנפיהם וכו', ובסי' ל"א הא למדנו כי שלשה שרי הפנים יש כדאמרן וכו' אלה איפה הם מלאכי השרת הנזקקין לכל התפלות לקשירת כתרין לרבה וכו', ובסי' ל"ד ויש תפלות שאינן צריכות סיוע למעלה בעליהן כגון פנחס בשטים כי אמנם עלה תפלתו לחיה ויחידה שלא נמסרו פניהם לשליח וכו' לפיכך כתיב ויעמד ויפלל ולא נאמר ויתפלל וכו', ואל תתמה אם במשה נאמר ויתפלל כי נפשו של משה היא לבדה לפי גדלה וחשיבותה תעורר בעליונים מה שלא יעוררהו פנחס בחיה ויחידה וכו', עוד משה רבינו ע"ה השלים הדיוקן האנושי כל האפשר במדת מקומו ושעתו ולא שנא זיו יקרא דאפוהי מאדם למלאך, כי היה גרעון בחוקו עצום ורב (אם היה נהפך למלאך, יד יהודה) וכו', אלא להרבות בכבודו של משה שהיה כל ימיו מתפלל ומוסיף דביקות נפלא הגבה למעלה מכל זולתו בעליונים ותחתונים, אבל פנחס כי מלאך ה' צבאות הוא כתיב ביה ויפלל פועל יוצא שהוא קושר כתרין לרבו מדיבוקן ותפלתן של שאר העם עכ"ל.
הנה למדנו מדבריו אשר מלאכי השרת שרי הפנים נזקקים לתפלתן של ישראל להעלותן, וזהו גם פקודת פנחס זה אליהו שנתהפך מאדם למלאך, ואם כי יש להבין מדבריו שמשה רבינו ע"ה רחוק מזה הרוב מעלתו ויהיה זה גרעון בחוקו אם יזדקק לתפלתן של ישראל להעלותן, וענין זה אינו שייך אלא להמלאכים וכו', אבל מדבריו רבינו הקדוש זיע"א נשמע שלא יהיה זה גרעון כלל בחוקו של הצדיק הגדול במעלה בחי' משה, אלא אדרבא גם זה יורה על עוצם רוממותו כחו וגדולתו כמבואר בליקו"ת סי' נ"ח כשהצדיק גדול מאד הוא יכול להשיג ולהסתכל יותר על העולם וכמו שמצינו ברבן יוחנן בן זכאי וכו', כי הלא הש"י הוא מרומם ומנושא מאד מאד מן העולם ואעפ"כ הוא משגיח בהשגחה פרטית על כל העולם, כי באמת מי שהוא יש אזי אינו יכול להיות בכל מקום בבת אחת כי מה שהוא ישות כשהוא עומד כאן אינו כאן אבל מי שהוא אין אין מקום שלא יהיה שם, כי אין לו מקום כלל, וע"כ כל מה שהצדיק נכלל יותר באין הוא יכול להשיג ולהסתכל בעולם ביותר ע"ש. וממילא מובן שאין שייך לומר על משה רבינו ע"ה שאין הוא מזדקק לתפלתן של ישראל להעלותן לצד שזה יהיה גרעון בחוקו, אדרבה משה רבינו ע"ה שנכלל באין בתכלית השלימות כפי שהתורה העידה עליו והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר י"ב ג') בוודאי שהוא משגיח ומסתכל בעולם ביותר, וגם מזדקק לתפלתן של כל עם ישראל, ושומע אפילו האנחות של כאו"א מישראל וכמבואר בליקו"ת סי' ח' בהתורה ראיתי מנורת זהב אות ח' בהרבב"ח בביאור ועייל טייעא וכו' ע"ש, ואם שהיה גרעון בחוקו אם היה נהפך למלאך יען כי הוא הגבה למעלה למעלה מבחינות המלאכים וכו' אבל לא יהיה זה גרעון בחוקו בהזדקקו לתפלתן של כלל ישראל עם קדוש המתדבקים ומתקשרים אליו בנרנח"י שלהם ברשות קוב"ה ושכינתיה באשר הוא כלול מכל נשמות ישראל, וכן כל כחו וגדולתו הוא מה שמקבל מכל נשמות ישראל וכו"ל באות מ"ב בד"ה והענין וכו'.

לקוטי הלכות

אין

קושיות

א. יש בני אדם שאומרים שבשהצדיק גדול במעלה מחמת גדולתו אינו יכול להשגיח ולהסתכל על בני העולם כי הוא רחוק מהעולם – צ"ע הרי רואים בחוש שהם צודקים. כמו שרואים הרבה עובדי ה' שאין להם כלל הסתכלות בהבלי עוה"ז, וכגון בנן של קדושים¹ שלא הסתכל בצורתא דזווא. אלא כוונת רבנו לצדיק גדול דייקא, וכמבואר כאן שרק צדיק שזכה לבחי' אין יכול להיות למעלה ולמטה בעת אחת אבל מי שלא זכה לאין באמת אין לו הבנה.

ב. הלא הש"י הוא מרומם ומנושא וכו' ואעפ"כ משגיח בהשגחה פרטית על כל העולם – צ"ע עושה ק"ו מהקב"ה על הצדיק משמע שיש איזה יחס ביניהם? ראה תורה כב שיש צדיק שהוא כל כך גדול שתורתו תורה ה' כו'. ועיין סוף תורה רעח עה"פ בקנאו את קנאתי שיש צדיק שאין לו במי לקנא לא בדור הזה ולא בדורות קודמים אלא רק בה' ית'.

ג. כי הלא הש"י הוא מרומם ומנושא ואעפ"כ משגיח בפרטיות – צ"ע הרי גם בהשגחה פרטית אנו רק מאמינים, וכי דבר הלמד באמונה חוזר ומלמד על אמונה²? ידוע שטענה הנ"ל על הצדיק שמחמת גדולתו אינו משגיח על העולם, טענו הכופרים על הקב"ה כמבואר במנחות קי"ז על כן קראו לו אלהא דאלהא ואמרו שמסר ההשגחה לאלילים תחתיו. ורבנו כאן לא מדבר למי שצריך להוכיח לו ההשגחה פרטית של הקב"ה על העולם, כי בזה הוא מאמין, ורק על הצדיקים קשה לו, כנראה כיון שעדיין לא פגש צדיק כל כך גדול שזכה לבחי' אין.

ד. אוי לי אם לא אומר – צ"ע מדוע חשוב לו שהמוכרים ידעו שמכיר רמאותם? כנראה כשידעו שידועים יחששו להחזיק כזה קנה חלול שמא כיון שידע יסקול שוב את מה שקנה במשקל אחר ויראה שרימוהו.

ה. צ"ע שרבנו לומד מרבי יוחנן בן זכאי שידע רמאות המוכרים שהיא סוגיית מקח וממכר שיש בה כמה לאוין דאורייתא ונלמדת בבית המדרש, וכמה מוכרים בעלי תשובה יש שמלמדים את הרבנים כיצד היו מרמים את לקוחותיהם, ומה הראייה שגם מבין בנפש אדם מגושם כמוני, ומכיר את היצה"ר שלי וכמה קשה לי להתמודד עמו, עד יכול לייעץ לי עצות כיצד לנצחו?

ו. וכמו שמצינו ברבן יוחנן בן זכאי שבוודאי היה גדול במעלה מהצדיקים שבזמן הזה, ואעפ"כ אמר – נמצא שמביא ראייה כיון שהגדול ידע, ק"ו שקטנים יותר יודעים שהרי הם פחות מרוחקים מהעם. וצ"ע לפי המסקנה שזה תלוי בענווה עד שזוכה להכלל באין, אולי דווקא ריב"ז זכה והם לא. ומנין שגם צדיק בדורנו אע"פ שהוא גדול הוא משגיח על העולם.

ז. מי שהוא יש, כשהוא באיזה עבודת ה' אינו יכול להסתכל בעולם – עיין לעיל תורה רלג שא"א לחשוב שתי מחשבות בעת אחת. וצ"ע ששם לא התנה זאת במי שלא זכה להיות אין. עי"ש שמדבר על מי שעדיין מטרידות אותו מחשבות זרות ועיין תורה עב שמי שקידש עצמו כבר אין לו מחשבות זרות. ויש לומר כ"ש מי שזכה להכלל באין של הקב"ה.

ח. וכמו שמובא בדברינו בשם המגיד על הרוצה להחכים ידרים וכו' – צ"ע מה הדמיון בין מעלה ומטה לצפון ודרום? שהרי מעלה ומטה הכוונה במחשבתו, שכידוע³ היכן שהוא חושב שם הוא, ואילו צפון ודרום הוא שמצדד ומפנה פניו לצד זה או זה (כמבואר בפרש"י ב"ב כה"ז וכן נפסק בש"ע או"ח סימן צב ראה שם מ"ב ס"ק יב)

¹ פסחים דף קד. תנאי היא דאמר רבי יוחנן בן של קדושים אומר אחת ונהגו העם לומר שלש מאן ניהו בנן של קדושים רבי מנחם בר סימאי ואמאי קרו ליה בנן של קדושים דלא איסתכל בצורתא דזווא.

² ראה זבחים מט: עד נא. סוגיה ארוכה בעניין דבר הלמד אם חוזר ומלמד

³ מנחות דף קי. – אמר רבי אבא בר רב יצחק אמר רב חסדא ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב מצור ועד קרטיגני מכירין את ישראל ואת אביהם שבשמים ומצור כלפי מערב ומקרטיגני כלפי מזרח אין מכירין את ישראל ולא את אביהן שבשמים איתיביה רב שימי בר חייה לרב (מלאכי א-יא) ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגימ' ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה אמר ליה שימי את דקרו ליה אלהא דאלהא.

מהרש"א – שם מצור ועד כו' מכירין את ישראל ואת אביהם כו'. נקט מתחלה ישראל כו' דע"י ישראל שלמטה נתפרסם אלהותו ית' יכולתו בעולם התחתון ושהוא אלהי ישראל ומשגיח על הארץ דהיינו אביהם שבשמים אבל מצור כלפי מערב כיון דאין מכירין ישראל אין מכירין אביהם שבשמים שהוא משגיח בעולם השפל אבל הוא אלהא דאלהיא כדמסיק שהוא אלהי האלהים ולאותן אלוהות שתחתיו נתן כח וממשלה למטה ואין הוא משגיח בעולם התחתון וק"ל:

בן יהוידע – שם דקרו ליה אלהא דאלהא. נ"ל בס"ד ידוע בין הקב"ה ובין ישראל לא יש אמצעי, לכן נקרא אלהי ישראל, אבל לגבי אומות העולם יש אמצעי ולכן נקרא לגבי ידם אלהי האלהים הם השרים שלהם. והנה הגויים שיושבים מצור כלפי מערב שאין מכירין בכבודן של ישראל חושבים שגם לגבי ישראל נקרא אלהי האלהים ולא נקרא אלהי ישראל, ולכן אמר דקרו ליה אלהא דאלהא, אבל מצור עד קרתנו מכירים בכבודן של ישראל ומודים דנקרא אלהי ישראל:

ועיין בזה גם מלבי"ם שמות יח א.

¹ כמבואר בתורה כא בשם הבעש"ט.

² בבא בתרא דף כה: אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידרים ושיעשר יצפין וסימנין שלחן בצפון ומנורה בדרום ורבי יהושע בן לוי אמר לעולם ידרים שמתוך שמתחכם מתעשר שנאמר אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד והא רבי יהושע בן לוי אמר שכינה במערב דמצדד אצדודי (מעט לצד דרום).

אבל במחשבתו מכוון למילול התפילה. כנראה שזה בעצמו החדוש כאן שע"י שהוא אין אזי לא רק שהוא בכל מקום אלא גם במחשבתו יכול להיות בכל מקום ואפילו בשמים ובארץ שהם הרבה יותר רחוקים ממרחק צפון ודרום.

ט. רבנו מבאר שהצדיק אע"פ שהוא בשמים יש לו הבנה בארץ, וזה מכח היותו אין שע"י הוא מעל המקום ע"כ יכול להמצא בעת אחת למעלה ולמטה – וצ"ע הרי עפ"י הסוד יש לזה הסבר שלכאורה לא קשור לאין דווקא. כי מבארים שהצדיק הוא מאן דנטר ברית שהיא מרכבה ליסוד, ע"כ נקרא צדיק יסוד עולם, יסוד דייקא שנקרא שלום, וגדר השלום שמחבר הפכים (תורה פ), על כן ספירת היסוד נקרא (דברי הימים א כט יא) ו" כי כל בשמים ובארץ", ותרומתו דאחיד בשמיא וארעא. דהיינו כאחד. ועוד כלל ידוע עפ"י הסוד ו" שדייקא האור הגבוה יותר בכוחו לרדת נמוך יותר.

הקדמה

יש בני אדם ו' שמרוב טבע הקטנות להתבטל לגדלות, מרגישים כל כך קטנים ליד הצדיק, עד שנדמה להם שהוא כל כך מרומם מהם, עד שא"א שיבין אותם ואת הקשיים שלהם, שהרי לו אין אפילו דומה לדומה לזה, וסוברים שהוא כל כך שקוע בהשגותיו הגבוהות, שבוודאי אינו יכול להשגיח גם עליהם.

וצריך לדעת שאין זה שבח כלל לומר על הצדיק דברים כאלה, אדרבה הוא גנאי גדול לומר עליו כך. ובאמת היא עצת היצר הרע, דייקא כיון שהאמת היא ההפך הגמור, שרק צדיק הגדול ביותר הוא זה שיכול לעזור לי, ועוד יותר שבלעדיו אין לי אפשרות כלל לזכות לתיקון, והמחשבות האלה הן עצת הס"מ להתלבש במצוות שבח הצדיק כדי להרחיק אותי ממנו. וראה לק"ה הלכות שלוחין ה' עפ"י תורה ח' תנינא עד כמה אדם כל חייו צריך לחפש את אותו צדיק הגדול ביותר דייקא, כי רק על ידו אפשר לזכות לברור המדמה, ולאמונה שלימה ויראה ואהבה ודעת. ועל כן דייקא במחשבות של שקר אלה משתדל מאד הס"מ להחליש את האדם מההשתדלות בזה.

אבל האמת שהשבח הגדול ביותר של הצדיק הוא שהוא כל כך רם ונישא עד שזכה להכלל באין של הקב"ה ועי"ז הוא אוחד בשמים וארץ כאחד, ואדרבה ככל שזוכה להשגות גבוהות יותר כך בכוחו לרדת להבין ולהתקשר עם הנמוכים ביותר.

עוד הקדמות בעניין מה הפירוש להיות אין עיין לעיל בהקדמות לתורה קסב

עד כאן ההקדמה

ח דברי הימים א פרק כט (יא) לך ידוד הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ידוד הממלכה והמתנשא לכל לראש:

תרומת יונתן (יא) דילך יי רבותא דברתא עלמא בגבורתא רבתא וגבורתא דאפקתא אבהתא ממערים בגבורין רברבן ואעברתון ית ימא ואתגליתא על טורא דסיני בשבחרא עם כתי מלאכיא למיתן אוריתא לעמך ועבדתא נצחין בעמלק ובסיחון ובעוג ובמלכי כנענאי ובזיו יקרך אקימתא שמשא בגבעון וסהרא במשר אילון עד דאתפרעו עמא בית ישראל מן סנאיהון ארום כלהון עובדי ידך בשמיא ובארעא ואת שלט עליהון וסביל כל מה די בשמיא וכל מה די בארעא דילך יי מלכותא ברקיעא ומתנטל על כלהון מלאכיא דבשמיא ועל כל דמתנתן לרישא (ס"א לרישין) בארעא:

רש"י (יא) לך ה' הגדולה – נתן שבח להקב"ה שנתן לו כל כך לקבוץ ממון כזה לבנין בה"מ וכתוב לעיל הוא יבנה בית וסמך ליה ה' בעבור עבדך (וכלבך) עשית את כל הגדולה וגם לשון גדולה נופל על בנין בית המקדש כדכתיב (דברי הימים א כב) והבית לבנות לה' להגדיל למעלה. לך ה' הגדולה – אף על פי שהקבצתי כל הממון הזה לבנין בית המקדש שנקרא גדולה אתה נתת לי כל הגדולה הזאת והגבורה שנתת לי גבורה להלחם עם שונאי ישראל ולבוז שללם לפני לבנות הבית כדלעיל אחר שנלחם עם כל אויביו ונצחם כתיב (דברי הימים א יח) גם אותם הקדיש המלך דוד וגומר. והתפארת – כל שבחות אלו שבחו על שנתן לו הקב"ה כח לקבוץ ממון לבנין ב"ה שנקרא פאר דכתיב (ישעיה ט') לפאר מקום מקדשי וגם למעלה (דברי הימים א כ"ב) כתיב לשם ולתפארת. והנצח – שנתן לו הקב"ה נצחון לשלול שלל העובדי כוכבים לצורך הבנין. כי כל בשמים – לך הוא אפילו על מה שעל השמים אתה מושל כל שכן על מה שבארץ לפיכך אתה יכול ליתן גדולה למי שאתה רוצה. ובארץ – אתנחתא ששם מסיים הפסוק ומוסב למעלה הימנו כדפרשתי. לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש – פתרון מלך אם נתן לעבדו אחד שררה וממשלה במלכות אחר השר הוא עבדו בכל מקום שהוא אבל המלכות אינו של מלך ומי שהמלכות שלו אין העבד המושל שלו אבל הקב"ה שלו הוא העבד הממונה למושל וגם המלכות שלו אקוטריא בלע"ז ולפיכך כתיב לך ה' הממלכה והמתנשא עליהם דאפילו ריש גרוגותא משמיא מנו ליה ועוד פירשו והמתנשא לכל לראש כשאנו סבירין ששבחנו לך כל ההודאות ואין לך עוד שבח אחר עדיין אינו כלום שהמשובח עומד לראש השבחות וכן כשסיים דוד כל תשבחותיו בתילים הוא מתחיל מזמור האחרון שירו לה' שיר חדש כלומר כל השבחות חדשים הם כאילו לא שבחנוהו מעולם, כך פי' לי רבי אלעזר ב"ר מאיר ב"ר יצחק מאורלינ"ש וכן בחגיגת ירושלמי כמדומה לי:

ט כידוע בספרים, ומבארים עפ"י הא דאיתא אבא יסד ברתא, וידוע שענינים בחכמה, ואזנים בינה, ועל כן העין רואה גשמיות, וגם רואה רוחק יותר, ואזן רק קול רוחני, וזה כי ככל שהאור גבוה יותר יש בכוחו לרדת נמוך יותר. וראה גם בתורה נו כי ככל שהאור גבוה יותר פחות יש חשש שינקו ממנו הדימונים לכן אפשר שירד נמוך יותר, לכן גם תורת הנסתר מתגלית היום בעקבתא דמשיחא דייקא יותר ממה שבדורות ראשונים, שאז הייתה נחלת יחידי דורות והיום נחלת הכלל. לכן דייקא אסתר בחי' רגלין היא בחי' נסתר, ואילו הידין בחי' נגלה כמבואר שם.

י הכוונה לבני אדם שטוענים טענה זו באמת ולא כאלה שטוענים אותה כדי לתרץ את יצרם הרע.

תורה נח [יא]

ישיב בני אדם שאומרים שכשהצדיק גדול במעלה מחמת גדולתו אינו יכול להשגיח ולהסתכל על בני העולם כי הוא רחוק מהעולם. ועל כן לא יכול לעזור להם, כי לא מבין כאבם ויצרם הרע ממילא לא יכול לרפאותם רפואת הנפש.

ובאמת אינו כן [יג]/יז, כי אדרבא כשהצדיק גדול מאד הוא יכול להשגיח ולהסתכל יותר על העולם. וכמבואר בתורה ל'יט' אדרבה רק צדיק הגדול ביותר יכול לעזור לאדם בעצה נכונה בכל עניין, כמשל החולה שככל שמחלתו קשה צריך לרפואתו רופא גדול יותר. על כן אדרבה רק צדיק גדול יכול לעזור למרוחק כמוני כי ככל שאדם מרוחק יותר צריך להמשיך לו אור אמונה ממקום גבוה יותר (לק"ה)/יט'. וכידוע שאמונה היא עיקר הרפואה לכל החולאים.

וכמו שמצינו ברבן יוחנן בן זכאי שבוודאי היה גדול במעלה מאד מאד יותר ויותר הרבה מהצדיקים שבזמן הזה, ואעפ"כ אמר במשנה כלים שקנה המשקל שעשאו חלול כדי לרמות בו את הקונים הוא כלי ומקבל טומאה, וכיו"ב עוד כמה כלים שלא אמורים להיות חלולים אלא רק כדי לרמות בהם, ובזה גילה שיוודע כיצד המוכרים מרמים את לקוחותיהם, ועל זה אמר **אוי לי אם אומר שמא ילמדו מוכרים שאינם יודעים מזה, כיצד לרמות את הלקוחות, ומאיך **אוי לי אם לא אומר** כי המוכרים הרמאים יחשבו שאין אנו בקיאים ברמאות שלהם ולא יחששו שנחזור לשקול את הסחורה שוב במשקל אחר/יז) **(כלים פ' יז [יח]/יט'כ).****

^א לא ידוע מתי ודיוק נאמרה תורה זו

^ב בתקפא מנוקד - יט

^ג עין פ' רבנו יונה על משלי כא יב משכיל צדיק לבית רשע

^ד משלי פרק כא (יב) משכיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים לרע:

רבנו יונה – משכיל צדיק לבית רשע. רבים יחשבו כי הצדיק לא יבין מדות הרשע ותאונותיו וטבעיו, מפני שהם בהפך מטבע הצדיק, ולא כן הדבר, אבל "משכיל צדיק לבית רשע" ומתבונן בדרכי תרמיתו ומזמת לבו וסוף כוונתו, ואז"ל (ב"ב פט, ע"ב) שמא יאמרו הרמאין אין ת"ח בקיאים במעשה ידינו. מסלף רשעים לרע. ר"ל מפני שהצדיק משכיל לסוף כונת הרשעים ומכיר את טבעם מסלף ומטה אותם ומכריעם, ודן אותם לכף חובה במעשיהם ודבריהם, כי אין לדון את האדם לכף זכות רק בהיות רוב מעשיו ורשו כוונותיו על דרך הטוב:

^{טו} **תורה ל' אות ובו** וצריך כל אחד לבקש מאד מלמד הגון כזה, שיוכל להסביר ולהבין אותו שכל עליון וגדול כזה, דהיינו השגות אלקות. כי צריך לזה רבי גדול מאד, שיוכל להסביר שכל גדול כזה, על ידי השכל התחתון כנ"ל, כדי שיוכלו הקטנים להבינו. וכל מה שהוא קטן ביותר, ומרחק ביותר מהשם יתברך, הוא צריך רבי גדול ביותר. כמו שמצינו בעת שהיו ישראל במדרגה קטנה מאד, דהיינו במצרים, שהיו משקעים במ"ט שיערי טמאה, היו צריכים רבי גדול ומלמד גדול ונורא מאד, דהיינו משה רבנו, עליו השלום. **כי כל מה שהוא קטן ומרחק ביותר, צריך מלמד גדול ביותר.** שיהיה אמן כזה, שיוכל להלביש שכל עליון כזה, דהיינו השגתו יתברך שמו, לקטן ומרחק כמותו. **כי כל מה שהחלה נחלה ביותר, צריך רופא גדול ביותר:**

^{טז} **לק"ה ערובי תחומין** הלכה ה' אות ד' – כי כזה העולם שהוא תחתון וגשמי מאד – אי אפשר לגלות האמונה בשלמות, כי אם על ידי שמשיכין חיות מיוחדות יותר עליון וגבוה, כי כל מה שהעולם והדרגא נמוך ומגשם יותר, וצריכים להלביש לו אור אלקותו בלבושים וצמצומים יתרים – צריכים להמשיך לו אור הגבוה יותר יותר, כי צריכים אליו שכל עליון וגבוה יותר יותר, שיוכל להלביש אור אלקותו לעולם ומדרגה מגשם כזה, וכמוכן כל זה בהתורה מ'משא דספינא' (בסימן ל) ובכתבי הא"י ז"ל, שהכלים נעשין מאור גבוה יותר וכו' עין שם, והבין.

^{יז} **פירוש הוא עפ"י הרע"ב**, ועי"ש פירוש התפארת ישראל לא הבנתי מדוע בחר בפירוש זה ולא בפירוש הרע"ב שנראה יותר מסתבר.

^{יח} * משנה טו [עניין ב"ב פט: וסנהדרין קט. ד"ה דרש ר' יוסי]

^{יט} **משנה מסכת כלים פרק יז (טז) קנה מאננים, והמחוק שיש בהן בית קבול מתכות, והאסל שיש בו בית קבול מעות, וקנה של עני שיש בו בית קבול מים, ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגליות, הרי אלו טמאין.** ועל כלל אמר רבי יוחנן בן זכאי, **אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר:**

רע"ב – אוי לי אם אומר – שמא ילמדו ממנו בני אדם לרמות: ואוי לי אם לא אומר – שמא יאמרו הרמאין, אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו, ומתוך כך יבואו לרמות יותר. ולמה אמרם, משום דכתיב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בסם ופושעים יכשלו בסם: **תפארת ישראל** [קבט] בית קבול מתכות – שהרמאין עושין קנה המאננים חלול, ומשימין לתוך חלול הקנה כסף חי, שהוא כבוד מאד יותר מכל המשקין, ובששוקל למכור מטה הקנה לצד הדבר הנשקל וכשרוצה לקנות מטה הקנה לצד הכסף שבו המשקל, וכ"כ דרכם לרמאות במחוק שיחללוהו, וכשרוצה למכור יתן לתוך חלולו כסף חי, שאז ע"י כבדית הכסף החי, ימחוק גם מתוך חלול המדה, וכשרוצה לקנות יוציא כסף החי מתוך חלולו, ועי"ז יהיה המחוק חלול וקל, ויניח גודש יותר מהראוי:

[קל] והאסל – מוט לנושאי כתף, והרמאי חוללו ומטמין שם שבר פעולתו שקבל מבעה"ב שטרוד ברבוי פועליו, ואומר לבעה"ב שלא קבל שכרו עדיין, ואין בעה"ב מרגיש לחפש גם שם:

[קלא] מים – לשותות בו בדרך ומטמין ג"כ שם תוך המים גנבותיו:

נמצא שריב"ז היה בקי כ"כ-כל כך בתוך העולם עד שהיה מתיירא לומר דברי תורה שלא ילמדו ממנו הרמאים. הרי שהיה בקי מאד בהעולם, אפילו יותר מהרבה מהמוכרים עצמם, עד שאדרבא היה מתיירא פן ילמדו ממנו רמאות,

כי באמת כל מה שהצדיק גדול ביותר יכול להשגיח ולהסתכל בעולם יותר, והראייה לזה כי הלא הש"י הוא מרום ומנושא מאד מאד מן העולם ואף על פי כן הוא משגיח בהשגחה פרטיות על כל העולם. וכך גם צדיק גדול מאד ענו ושפל שביטל חומריותו בתכלית עד שנכלל בו ית' ונעשה בחי' אין, הוא דומה לו ית', ואדרבא ככל שעולה למדרגה גבוהה יותר, כך נכלל באין יותר ומשיג בנמוך יותר. כעין שאמר הבעש"ט/כ"ב צדיק קטן אוהב רשע קטן וצדיק גדול אוהב רשע גדול ומשיח ילמד זכות אפילו על רשע גמור, נמצא כמה שהצדיק יותר גדול כך יש לו השגה והבנה ברשע יותר גדול/כ"ג.

וקלבו בית קבול מזוזה ומרגליות – קובע מזוזה תוך מקלו, ואומר שעושה כן לשמירת הדרך, וטומן תחת המזוזה מרגליות כדי לגנוב המכס שלה:

וקלג] הרי אלו טמאין – וקמ"ל דאע"ג שב"ק הנ"ל כולן באיסור נעשו, דהרי גם בגונב המכס אפי' של מלך שאינו ישראל יש בו משום לא תגזול [בכ"מ שס"ט ט"ז] אפי' מק"ט ע"י ב"ק זה:

וקלד] אוי לי אם אומר – שמא הרמאי שלא ידע עדיין ממרמה זו, ילמוד לעשות כן:

וקלה] אוי לי אם לא אומר – שיאמרו אין ת"ח בקיאים ברמאות הללו, ולולי ידעום, היו גם הם עושין כן, ועוד הרי צריך להודיע הדין מהנך ב"ק, ואעפ"כ בחר לאמרן, דכתיב כי ישרים דרכי ד' צדיקים ילכו במ ופושעים יכשלו במ:

^כ **בבא בתרא דף פט:** – ת"ר אין עושין את המחק צדו אחד עב וצדו אחד קצר לא ימחק בבת אחת שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח ולא ימחק מעט מעט שרע ללוקח ויפה למוכר. על כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר אם אומר שמא ילמדו הרמאין ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו איבעיא להו אמרה או לא אמרה אמר רב שמואל בר רב יצחק אמרה ומהאי קרא אמרה (הושע יד-י) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו במ ופושעים יכשלו במ.

מהרש"א – גמ' על כולן אריב"ז בו. ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין ת"ח בקיאים בו. ר"ל שלא יאמרו שאם הם היו בקיאים גם הם היו עושין רמאות כמעשה ידינו. וק"ק דל"ל אם לא אומר שמא יאמרו הרמאין בו. הא בלאו רמאים נמי מי שלא ידע באלו דברים יעשה לחבירו עוול שלא מדעת וגם חבירו לא ידע ולא ירגיש שהוא חסר דבר מה ולכך ראוי לאומרו ואפשר דהיינו דמסיק דמהאי קרא אמרה כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו במ דהיינו טעמא שאמרה כדי שהצדיקים ידעו וירגישו שלא יעשו עול לחבירו שלא מדעת ולא קאמר דאמרה מהאי ספיקא דקאמר דשמא יאמרו הרמאין בו ודו"ק:

סנהדרין דף קט. – דרש רבא מאי דכתיב (איוב כד-טז) חתר בחשך בתים יומם חתמו למו לא (ראו) [ידעו] אור מלמד שהיו נותנים עיניהם בבעלי ממון ומפקידים אצלו אפרסמון ומניחים אותו בבית גנזיהם לערב באים ומריחין אותו ככלב שנא' (תהילים נט-ז/טו) ישובו לערב יחמו ככלב ויסובבו עיר ובאים וחותרים שם ונוטלין אותו ממון. דרש ר' יוסי בציפורי (מה שדרש רבא לעיל) אחרתין ההיא ליליא תלת מאה מחתרתא בציפורי אתו וקא מצערי ליה אמרו ליה יהבית אורחיה לגנבי אמר להו מי הוה ידענא דאתו גנבי כי קא נח נפשיה דרבי יוסי שפעי מרובי דציפורי דמא.

עיין פתח עינים לחיד"א ב"ב פט. ששואל מדוע רבי יוסי לא אמר כאן כמו שאמר רבי יוחנן ב"ז לעיל בב"ב ופושעים יכשלו במ? ועיין מה שכתב בזה בספרו דברים אחדים (דף נט: מהד' ליורנו תקמח)

ספר דברים אחדים (לחיד"א) וזהו כונת הכתוב אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני כדתנן חכמים הזהירו בדבריהם שמא מתוכס ילמדו לשקר. ואף גם זאת אשמרה לפי מחסוס בעוד רשע לנגדי כההיא דר' יוסי דיש לחוש לגנבי צריך שלא לומר ודוקא בעוד רשע אבל אי קים ליה שאינו רשע שרי כדדרשה רבא כאמור. נאלמתי דומיה החשיתי מטוב אף דבזה יתבאר פסוקי תורה כגון חתר בחשך וכו' עכ"ז החשיתי מטוב אין טוב אלא תורה. וכאבי נעבר דע"כ גברו הרשעים למנוע תורה. אמנם כשיהיה מציאות ריב"ז דודאי כבר הדבר נודע לאיזה מהרמאים אלא שיתפרסם יותר ויש צער שיאמרו אין ת"ח בקיאים אז שרי לאומרה כריב"ז וז"ש אמנם אם חם לבי בקרבי כשאני אומר וזהו חם לבי בקרבי שהם דברים בלב ואוי אם לא אומר דיאמרו אין ת"ח בקיאים. ואם או' יתפרסם וז"ש בהגיגי תבער אש, דהאש כבר בעולם ותבער שילמדו אחרים. אז דברתי בלשוני ואני סומך על פסוק כי ישרים וכו' כריב"ז:

^{כז} בכל המהדורות - פרסיות

^{כב} **עיין בעש"ט עה"ת** בראשית אות קבא מקור מים חיים שם אות ק – ובריש ס' מדרש פינחס החדש כתב וז"ל, בשם הרה"צ ר' גדליה מליניץ זצלה"ה שאמר בשם רבו הרה"צ המוכיח זצלה"ה אשר משיח יהיה מלמד זכות טוב על כל ישראל אפילו על הרשעים, שהם צדיקים, אז זי"א זענין גירעכט, ומחמת הזכות שילמוד זכות עליהם יחזרו בתשובה ועל ידי זה יהיו נגאלים, כי בתשובה נגאלים, והיה אומר, צדיק קטן אוהב רשעים קטנים, וצדיק גדול אוהב רשעים גדולים, אבל משיח יהיה אוהב ומלמד זכות אפילו על רשעים גמורים, וכל מי שמלמד זכות על כל הברואים הוא מבחינת משיח כו' ע"ש, ולפי שידוע שהרב המוכיח היה נאמן ביתו של הבעש"ט, לכן ברור בעיני שקיבל דבר זה מפי הבעש"ט זי"ע בעזרת הש"ס:

^{כג} **ראה שבת לג:** המעשה ברשב"י ובנו אלעזר שהיו י"ב שנים במערה וכשיצאו לא יכלו לסבול בני אדם העוסקים במלאכתם ולא בתורה. וחזרו למערה עוד שנה שלימה כדי לזכות לזה. עוד ראה תורה פב תנינא כיצד משה רבנו דייקא ע"י ענוותנותיה היה לו התקשרות עם הרחוקים ביותר מהקדושה.

זה לשון הגמ' שבת דף לג: נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערכתם הדור אוול איתבו תריסר ירחי שתא אמרי משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערכתם נפקו כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר"ש אמר לו בני די לעולם אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות אמרו ליה הגי למא לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד חד כנגד (שמות כ-ח) זכור וחד כנגד (דברים ה-יב) שמור א"ל לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל יתיב דעתייהו.

כי באמת מי שהוא יש דהיינו שלא ביטל את ישותו וגאוותו בתכלית **אזי אינו יכול להיות בכל מקום בבת אחת כי מה שהוא ישות^{כז}** הוא תחת הזמן והמקום על כן **כשהוא עומד כאן אינו כאן**, וגם במחשבתו לא יכול להיות נמצא בשני מקומות/כח^{כח} **כגון כשהוא באיזה עבודת ה' אינו יכול להסתכל בעולם**.

אבל מי שהוא אין, אין מקום שלא יהיה שם, כי אין לו מקום כלל. וע"כ – ועל כן כל מה שהצדיק אמיתי גדול יותר הוא נכלל יותר באין, אזי אע"פ שהוא אחוז בהשגות גבוהות ונפלאות הוא **יכול גם להשגיח ולהסתכל בעולם ביותר כי אין שייך לומר עליו שהוא במקום גבוה ורחוק מהעולם כי אין לו מקום כלל**, ממילא הוא בכל מקום.

וכמו שמובא בדברינו בתורה קסב/כ"ו [כ"ז] בשם המגיד על מה שאמרו בגמרא בבא בתרא כה: הרוצה להחכים ידרים והרוצה להעשיר יצפין וכו' אין הכוונה שיכוון במחשבתו שהרי אסור לערב מחשבה זרה בתפילתו, אלא הכוונה להרמ"א בסימן צד ב' שהרוצה לזכות בחכמה יהיה גופו בשעת תפילת עמידה לצד דרום ויטה פניו לצד בית המקדש, ולפרש"י שם יהיה גופו מכוון בית המקדש ויטה רק פניו לצד דרום, וכן הכריעו הפוסקים/כח^{כח}. **ע"ש** שהמגיד ממעורר שם ביאר שכיון שלא יכול להיות בצפון ובדרום בעת אחת על כן א"א לזכות לשני שלחנות גם עושר וגם חכמה, ורק מי שהוא אין יכול לזכות לשני שלחנות דהיינו עשירות וחכמה. כי מי שהוא אין אינו צריך לצדד פניו כלל לשום צד כי ממילא הוא בכל הצדדים :

עד כאן ביאור חברותא לתורה נח תנינא

בענין שככל שהוא ממקור גבוה יותר בכוחו לירד לנמוך יותר

לקוטים יקרים למגיד רבי דב בר ממעוריטש אות קכב – בפסוק (שמות יט טז) ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר, והלא בוקר הוא תחלת היום, והוא ליה למימר תחלה בהיות הבוקר ואחר כך ביום השלישי ויובן על פי הידוע (זהר שמות כ' ע"א) שכל דבר שבעולמות נתהוו על ידי החכמה, שנאמר (תהלים קד כד) כולם בחכמה עשית, וצריך לפרש הטעם למה דוקא על ידי החכמה, כי הנה ידוע (עץ חיים שער מ"ב פרק א') שבכל דבר ודבר ודבר מעורב בו ד' יסודות, והנה הד' יסודות הם נגדיים זה לזה, והאין יכול להתהוות הבריאה וכל היצורים והנעשים מדברים שהם נגדיים להיות אחד, והענין כי כאשר החכמה נכנס לתוכה עושה את הכל לאין, כמו שכתוב (איוב כח יב) והחכמה מאין תמצא, פירוש והחכמה שהוא (זהר פנחס רנ"ז ע"ב) נקרא יש אמיתי, עושה את כל האורות לאין, כי הם מתבטלים מחמת בהירות אור החכמה, כי (חולין ס' ע"ב) שרגא בטיהרא מאי מהני, ואחר שעושה את הכל לאין, אז יש יכולת להתהוות בריה אחת מהד' יסודות קכ"ג, וזהו והחכמה מאין תמצא, פירוש מכח שהחכמה עושה את הכל לאין, תמצא, ר"ל יוכל להמצא בריה מד' יסודות. ואף על פי שאמרנו שבהכנסת החכמה נתבטלו הד' יסודות, עם כל זה יש בכל בריה רשימו של הד' יסודות, כי הוצרכו להתבטל לפי שעה בכדי שיוכל להתהוות הבריאה, מכל מקום נשארה הרשימה, ואז נעשה מאין יש, פירוש מכח האין שנעשה מתחלה על ידי החכמה, נעשה אחר כך יש. וזה אפשר לומר תחלת המחשבה סוף המעשה, כי תחלת המחשבה שהוא החכמה נקרא יש, ואחר כך בסוף המעשה גם כן נתהווה יש, נמצא כי החכמה היא עושה הכל, וזה שכתוב כולם בחכמה עשית, כי מכח החכמה שעשה את הכל לאין, תמצא, את הכל, ר"ל נמצאו כל הנבראים כנ"ל. **ולבאר**

הענין יותר נאמר כי החכמה נקרא (זהר צו כ"ח ע"א) כ"ח מ"ה, שהוא (עץ חיים שער י' פרק ג') מ"ה החדש שלא היה בו שום שבידה, והדברים עמוקים ואי אפשר לפרשם, והנה (שם) המ"ה החדש הוא בחינת יסוד, שיש בו כח לעלות עד הודעת, ולהשפיע מן המוחין עליונים לתחתונים, כמו שכתוב בכוונת הלולב (שער הכוונות ענין סוכות דרוש ה' דף ק"ה ע"ג), והוא המחבר את הכל, כמו שכתוב (דברי הימים א כט יא) כי כל בשמים ובארץ (כ"ד), ומתרגמין דאחיד בשמיא ובארעא, בשמיא הוא התפארת הנקרא

^{כז} בתקפא-ישות, בתולד-ישית, מתולד-ישות

^{כח} **כמובאר בתורה רלג – הכלל שאי אפשר בשום אופן בעולם שיהיו שני מחשבות ביחד בפעם אחד. על כן בקל יכולין לגרש מחשבות רעות רק בשב ואל תעשה, דהיינו שלא לחשב אותו המחשבה רק לחשב איזה מחשבה אחרת בתורה או עבודה או אפילו משא ומתן, כי אי אפשר שיהיו שני מחשבות ביחד בשום אופן. וכבר מבאר במקום אחר (לעיל בסימן ע"ב): שאין צריכין לעשות מלחמה ולנענע ראשו אנה ואנה כדי לגרש המחשבות רעות כי אין זה מועיל כלל, אדרבא על ידי זה מתגברים יותר רק לבלי להשגיח עליהם כלל, רק לעשות את שלו במה שהוא עוסק בתורה או תפלה או משא ומתן, ולבלי להסתכל לאחוריו כלל ועל ידי זה ממילא תסתלק:**

^{כט} **תורה קסב – בימי המגיד, זכרוננו לברכה, היה איש עשיר ומיחס, והיה מתנגד לאנשי המגיד, וספרו לו אנשי מזה האיש, ואמר להם שיראו לקרב אותו אליו, ולהשתדל בזה מאד ולהתפלל להשם יתברך שיעזר להם, וכן עשו עד שעזרם ה'. שהביאו אותו להמגיד, זכרוננו לברכה, ונעשה איש כשר ירא שמים, אף התחיל לירד מנכסיו, ואמר המגיד, זכרוננו לברכה. שאלו שניהם אי אפשר שיהיו במקום אחד, היינו תורה וגדלה, כי הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין' (בבא בתרא כה:). נמצא כשרוצה להחכים עומד לדרום. על כן אי אפשר לו להעשיר, כי כשהוא בדרום אזי איננו בצפון ועשירות בצפון, וכן להפך. כי אם, אם הוא בתכלית העניות שהוא אין ממש, אזי אינו עומד בשום צד כי אי אפשר לומר עליו שהוא בצפון או בדרום מאחר שהוא אין ואפס ממש, על כן אפשר שיהיה תורה וגדלה במקום אחד, כגון משה רבנו, עליו השלום, ורבנו הקדוש:**

^{כט} * בלקוטי קמא, תורה קסב [ובסוף תורה עט בהשטתה]

^{כח} **ועי"ש מ"ב ס"ק יב שטוב יותר לעשות כפרש"י כדי שלא יראה חלוק מהקהל.**

(זהר ויצא קנ"ז ע"ב) יעקב, שהוא המחבר ומכריע בין חסד וגבורה, לכך נקרא יעקב (זהר תרומה קע"ה ע"ב) בריח התיכון, בריח הוא אותיות חיבר, וכן נאמר (תהלים קלה ד) כי יעקב בחר לו ידה, וכן (הושע יב יג) ויברח יעקב, הכל לשון חיבר, שהוא המחבר בנשיקין העליונים קדישין, וכן יוסף הוא (זהר פנחס רל"ו ע"א) מדת הצדיק נאמר בו (בראשית מא מ) ועל פיך ישק כל עמי וגו', וזהו שאמר הכתוב (בראשית לו ב) ואלה תולדת יעקב יוסף, ואמרו רז"ל (בראשית רבה פרשה פ"ד סי' ד') שהיה דומה לו ומה שאירע לזה וכו', נמצא כי כ"ח מ"ה שהוא צדיק יסוד עולם הוא המחבר הכל ומהווה אותם.

